

Nr 45.

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förstörande av vissa postförsändelser, dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 21 maj 1948 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 270, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g **om förstörande av vissa postförsändelser.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

Postförsändelse, vars expediering inställts med stöd av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. och som, utan att hänföra sig till något av domstol eller annan myndighet avgjort mål eller ärende, alltjämt befinner sig i myndighets vård, skall förstöras.

2 §.

Konungen må, därest så av särskild anledning finnes påkallat, förordna om undantag från vad i 1 § stadgas.

3 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

I samband med propositionen har utskottet till behandling förehaft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1948. 9 saml. 1 avd. Nr 45.*

inom första kammaren
nr 426 av herrar *Bergh* och *Lundgren* samt

inom andra kammaren

nr 595 av herr *Ståhl m. fl.* och

nr 596 av herrar *Lager* och *Karlsson* i Stuvsta.

Motionen I: 426 utmynnar i yrkande, att propositionen måtte avslås.

I motionen II: 595 hemställas, att riksdagen med avslag å propositionen måtte »besluta, att ifrågavarande av myndigheterna under krigsåren beslagtagna material måtte bevaras under betryggande sekretess under femtio år, varefter frågan om dess förstörande eller bevarande, helt eller delvis, upptages till förnyad prövning».

Genom motionen II: 596 väckes förslag,

A. att riksdagen måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om arkiverande av vissa postförsändelser.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Postförsändelse, vars expediering inställts med stöd av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. och som, utan att hänföra sig till något av domstol eller annan myndighet avgjort mål eller ärende, alltjämt befinner sig i myndighets vård, skall arkiveras.

2 §.

Närmare föreskrifter angående tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1949.

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att det material, som med stöd av 1940 års tvångsmedelslag insamlats av telefon- och telegramcensuren, icke måtte förstöras utan hänvisas till arkivering.

Beträffande de i propositionen och motionerna anförda skäl, för vilka redogörelse icke lämnas här nedan, får utskottet hänvisa till propositionen och motionerna.

I propositionen framläggas vissa förslag rörande behandlingen av det material, som erhållits vid den allmänna säkerhetstjänstens trafikmedelskontroll.

Trafikmedelskontrollen har verkställt med stöd av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. Enligt lagens slutstadgande skulle, om det förordnande, varigenom lagens huvudbestämmelser trätt i tillämpning, upphörde att gälla, åtgärd, som vidtagits med stöd av lagen, icke längre upprätthållas.

Då lagen upphörde att gälla vid utgången av juni 1945, funnos i förvar hos säkerhetstjänsten och andra myndigheter ett stort antal försändelser, kopior och utdrag av försändelser, rapporter m. m. som insamlats eller upprättats inom säkerhetstjänsten vid kontrollen av trafikmedlen.

Hos säkerhetstjänstens centralbyrå samt dess underlydande organ förvarades sålunda 115 säckar vanliga brev och brevkort, 4 säckar rekommenderade brev och 85 säckar korsband samt dessutom utskrifter av i runt tal 8 000 telegram och 200 000 rapporter över avlyssnade telefonsamtal. Samtliga dessa försändelser och samtal voro registrerade hos centralbyrån. Jämlikt beslut den 29 juni 1945 av Kungl. Maj:t ha därefter postförsändelser som innehöllo penningar eller värdeföremål vidarebefordrats till adressaterna, medan vissa försändelser med utländska kartor överlämnats till försvarsstaben. Några vanliga brev, som reklamerats, ha härjämte genom postverkets försorg antingen återställts till avsändaren eller översänts till adressaten. I huvudsak fanns emellertid omförmälda material kvar hos säkerhetstjänsten vid dess avveckling sommaren 1946. Materialet överlämnades i samband härmed till riksarkivet och förvaras f. n. där.

Det anförda avser det ursprungliga materialet. Emellertid hade för olika ändamål avskrifter och utdrag gjorts av vissa utav ifrågavarande postförsändelser, telegram och rapporter över avlyssnade telefonsamtal. Ett stort antal sådana handlingar hade överlämnats till säkerhetstjänstens spaningsbyrå och de olika övervakningscheferna. Detta material förvaras numera hos de polisorgan, som efter säkerhetstjänstens avveckling övertagit dess spaningsverksamhet. Materialet är härvid i största utsträckning tillsammans med andra uppgifter registrerat i särskilda hos dessa polisorgan förda register. Andra kopior av brev och rapporter hade i informationssyfte överlämnats till olika myndigheter och torde alltjämt förvaras hos dem. Även för andra ändamål ha delar av det av säkerhetstjänsten hopbragta materialet kommit i olika myndigheters händer.

Med hänsyn till tvångsmedelslagens slutstadgande, att åtgärd, som vidtagits med stöd av lagen icke längre skulle upprätthållas, sedan förordnande om tillämpning av lagens huvudbestämmelser upphört att gälla, upptogs under sommaren 1945 frågan om behandlingen av vid trafikmedelskontrollen erhållet material till prövning. Spörsmålet utreddes jämte andra med avvecklingen av säkerhetstjänsten sammanhängande frågor av underståhållaren Wahlbäck såsom särskilt tillkallad sakkunnig inom socialdepartementet. Förslag till åtgärder framlades i en promemoria den 4 februari 1946.

Vid 1946 års riksdag framlades genom proposition nr 284 förslag rörande fortsatt verksamhet för hindrande och uppdragande av spioneri m. m. I anslutning till dessa förslag yttrade *föredraganden statsrådet Mossberg* bland annat följande:

»Tvångsåtgärder beträffande de hos säkerhetstjänsten kvarliggande breven äga icke längre bestånd, enär breven efter reklamation utlämnas till avsändaren eller vidarebefordras till adressaten. Spörsmålet är emellertid, huruvida positiva åtgärder skola vidtagas för försändelsernas vidarebefordran eller, om så ej sker, hur länge breven skola förvaras, huruvida de skola efter viss tid förstöras eller om de skola behandlas som arkivalier.

Ett skäl, som onekligen kan anföras för att försändelserna böra vidareexpedieras, är att de mot betalning medelst frankotecken överlämnats till postverket för befordran. Å andra sidan föreligga åtskilliga omständigheter, som tala emot ett sådant tillvägagångssätt. Ur rent formell synpunkt kan framhållas, att enligt gällande bestämmelser postverket icke gentemot avsändare eller adressat har ekonomiskt ansvar för förlust, försening eller felutlämning av vanlig — icke assurerad eller rekommenderad — postförsändelse. En sådan formell synpunkt bör dock givetvis icke vara avgörande för frågans bedömning. Däremot synes det mig med hänsyn till den förhandenvarande situationen — då försändelser, som av speciella skäl omhändertagits av myndighet under rådande krigsläge och som i många fall bort vara adressaterna tillhanda för länge sedan, ligga anhopade i stor massa — befogat att bedöma spörsmålet främst ur praktiska synpunkter.

Inrikesbrev ha i allmänhet stoppats av militära skäl. En del uppgifter av militärt innehåll äro alltså aktuella. Ett mycket stort antal av dessa brev har avsänts av personal vid militärförband i gränstrakterna.

Beträffande utrikesförsändelserna kan det starkt ifrågasättas, huruvida vidarebefordran bör ske av brev, som stoppats av militära skäl, framför allt om dessa skäl avse förhållanden, vilka fortfarande äro av betydelse. Mindre lämpligt synes även vara att nu expediera försändelser adresserade till tidigare tyska myndighetspersoner eller ledande nazister. Detta gäller även brev ställda till utländska under kriget verksamma propagandaorgan. Försändelser, som under gamla adresser nu skulle sändas till centraleuropeiska länder — där stora folkomflyttningar ägt rum både under och efter kriget — torde i ett synnerligen stort antal fall vara obeställbara.

Brevens innehåll läser i det alldeles övervägande antalet fall numera vara utan betydelse för adressaterna. I den mån tilltänkta affärstransaktioner på grund av brevens kvarhållande icke kommit till stånd, torde det nu i allmänhet vara för sent att härutinnan vidtaga rättelse. Även om frågan, hur med breven skall förfaras, är i viss mån tveksam, anser jag, att övervägande skäl tala för att brev, som på grund av med kriget sammanhängande förhållanden stoppats, i många fall för flera år sedan, ej nu böra vidarebefordras. Breven torde emellertid icke böra undanhållas avsändare och adressater, som funne skäl efterfråga dem. Uppfattningen, att breven skulle vara att betrakta såsom arkivalier, kan jag sålunda icke dela.»

Föredraganden uttalade vidare, att breven borde — sedan skälig tid för reklamation lämnats — förstöras samt att även annat vid kommunikationskontrollen erhållet material än postförsändelser borde förstöras vid lämplig tidpunkt.

I riksdagens skrivelse den 29 juni 1946 (nr 450) i anledning av propositionen framhölls beträffande behandlingen av hos säkerhetstjänsten kvarliggande brev m. m., att denna fråga syntes böra bli föremål för ytterligare överväganden, varvid i främsta rummet de rättsliga synpunkterna borde närmare klarläggas.

Säkerhetstjänstens verksamhet har härefter varit föremål för granskning av *parlamentariska undersökningskommissionen angående flyktingärenden och säkerhetstjänst*, vilken den 9 september 1947 avgivit betänkande angående säkerhetstjänstens verksamhet. I utlåtandet framhålles, att det material, som samlats genom trafikmedelskontrollen, i stor utsträckning rörde rent personliga förhållanden, vilkas offentliggörande eller utnyttjande på annat sätt kunde lända enskilda medborgare till men. Vidare förklarar kommissionen på därvid redovisade skäl, att en arkivering för att möjliggöra en framtida bearbetning ur historisk synpunkt icke bör ifrågakomma. Kommissionen föreslår, att såväl det ursprungliga materialet (postförsändelser i original, utskrifter av telegram, rapporter över telefonsamtal) som andrahandsmaterialet skall förstöras liksom även till det samma hörande registratur.

Utlåtandet har i förevarande del remitterats till justitiekanslersämbetet, riksåklagarämbetet, överståthållarämbetet, statspolisintendenten, generalpoststyrelsen, telegrafstyrelsen och riksarkivet.

I fråga om det ursprungliga materialet ha vid remissbehandlingen några mera väsentliga erinringar mot kommissionens förslag gjorts endast av *riksarkivet*, som anser en arkivering böra ske av allt det ifrågavarande materialet. Riksarkivet erinrar beträffande de omhändertagna breven om att det främst vore ur detta material som säkerhetstjänstens informationskontor hämtat och sammanställt sina upplysningar om den tyska och allierade propagandan i Sverige. Dessa informationskontorets samlingar vore otvivelaktigt av stort värde och skulle, därest de bevarades, säkerligen bli mycket välkomna för framtidens forskare. Men riksarkivet ville dock hålla före, att en senare tids forskning skulle känna sig berövad ett viktigt kontrollmedel, om den ej hade möjlighet att taga del också av det ursprungliga primärmaterialet, den stora samlingen omhändertagna brev. Därtill komme ju, att också informationskontorets samlingar och de på dem byggda rapporterna enligt kommissionens förslag skulle förintas. Enligt riksarkivets mening skulle detta innebära en ytterst allvarlig förlust. Riksarkivet fortsätter:

I detta sammanhang vill riksarkivet erinra om att en mycket stor del av de omhändertagna inrikes breven utgöres av militärbrev. Att dessa brev kunna vara av stort värde, då det gäller att följa stämningar, opinioner och andra företeelser inom krigsmakten, visas redan av informationskontorets sammanställningar. Det är sannolikt, att man just i dessa brev kunde finna ett värdefullt material för sådana representativa undersökningar av sociologisk och psykologisk natur, som riksarkivet åsyftade i sitt utlåtande den

6 mars 1946 över underståthållaren Wahlbäcks promemoria. Undersökningar av sådan art ha redan påbörjats i utlandet (se t. ex. Knut Pipping, Kompaniet som samhälle, Åbo 1947). Riksarkivet håller för troligt, att det sociologiska och samhällsvetenskapliga forskningsintresset även hos oss kommer att söka sig liknande vägar.

De omständigheter, som här framhållits, ådagalägga enligt riksarkivets mening, att det hos säkerhetstjänsten samlade, från trafikmedelskontrollen härrörande materialet innehåller åtskilligt av det allra största värde för framtidens samhällsvetenskapliga och politisk-historiska forskning. Som bekant göras för närvarande på annat håll stora ansträngningar för att till båtad för framtidens forskare rädda källmaterial belysande det andra världskrigets historia. Riksarkivet syftar på de av olika stater bedrivna undersökningarna av tyska arkiv, i vilka även Sverige nyligen givits tillfälle att deltaga. Det synes riksarkivet i hög grad motsägelsefullt att, samtidigt som dessa undersökningar göras, här hemma förintat ett material, som otvivelaktigt har ytterst viktiga upplysningar att lämna rörande just det andra världskrigets historia.

Å andra sidan erkänner riksarkivet det befogade i den åskådning, som ligger till grund för den parlamentariska undersökningskommissionens framställning. Frågan blir därför, hur man skall gå till väga för att å ena sidan tillgodose den enskildes berättigade krav på skydd mot missbruk av materialet och å den andra den historiska och samhällsvetenskapliga forskningens anspråk på att ett viktigt och värdefullt källmaterial för framtiden bevaras.

I valet mellan olika utvägar, som stå till buds, stannar riksarkivet för ett tidigare i yttrande över underståthållaren Wahlbäcks promemoria av riksarkivet framfört förslag. Det från trafikmedelskontrollen härrörande materialet borde sålunda enligt dess mening bevaras, men beredas ett så bebyggande sekretesskydd som möjligt, förslagsvis sjuttio år, den längsta fixerade sekretesstid, som svensk lag normalt känner. Riksarkivet ville i detta sammanhang framhålla, att man hittills icke, för att tillgodose enskildas anspråk på skydd mot missbruk av i offentlig ägo förvarade handlingar, syntes ha tillgripit en sådan åtgärd som att förstöra handlingarna i fråga. Den utväg, som hittills anlitats, torde ha varit att stipulera en längre eller kortare sekretesstid.

Beträffande telegramkopior och telefonrapporter framhåller riksarkivet bl. a., att de inrymma material av allra största betydelse för de nordiska ländernas politiska historia under andra världskriget.

I förevarande proposition har *föredragande departementschefen, statsrådet Mossberg*, anfört bland annat:

»Enligt min mening intaga postförsändelserna i original, särskilt breven, en särställning bland det ursprungliga materialet. Jag syftar härvid icke endast på att brevhemligheten i motsats till telegram- och telefonhemligheten skyddas genom ett uttryckligt stadgande i strafflagen (11 kap. 13 a §) utan även på att avsändarens och mottagarens rätt till ett brev torde ha

en annan karaktär än de anspråk, motsvarande korrespondenter kunna göra gällande i fråga om ett telegram eller ett telefonsamtal. I själva verket synes det därför kunna krävas, att breven vidarebefordrades till sina resp. adressater i enlighet med vad som förutsattes då de anförtroddes åt postverket, och att de, om adressaten ej anträffades, behandlades på samma sätt som andra obeställbara försändelser. Av skäl, som redovisats i propositionen nr 284/1946 och som understrukits i olika remissyttranden, anser jag emellertid att så icke bör ske utan att i stället, såsom kommissionen föreslagit, breven böra förstöras sedan en skälig reklamationstid förflutit. Brevens betydelse för den framtida forskningen torde ej vara så stor, att nämnda grundsats bör rubbas av hänsyn till denna.

Postförsändelsernas särställning torde, i överensstämmelse med vad justitiekanslersämbetet förordat, böra medföra att deras fortsatta behandling regleras i lag. Härigenom undanröjes varje motiv för den tveksamhet, som tidigare yppat sig om det berättigade i att utan hinder av korrespondenternas anspråk förstöra ifrågasvarande försändelser.

Vad härefter angår det vid trafikmedelskontrollen insamlade ursprungliga materialet i övrigt kan jag i princip ansluta mig till kommissionens förslag, att även detta skall förstöras. Härvid måste dock undantagas sådana handlingar, som tillhöra ett av domstol och administrativ myndighet avgjort ärende. Vidare kan det ifrågasättas huruvida icke undantag böra göras i den historiska forskningens intresse. En genomgripande utrensning bör visserligen ske inom den omfattande samlingen av telegram och rapporter över avlyssnade telefonsamtal, varvid särskilt rapporterna över inlandssamtal i största utsträckning synas kunna förstöras. Men vissa telegram och rapporter över telefonsamtal, särskilt transiterade samtal, synas att döma av riksarkivets yttrande vara av sådan betydelse för den historiska forskningen, att en arkivering möjligen bör ske. Någon rätt till ifrågasvarande uppteckningar från vederbörande korrespondenters sida i likhet med avsändares och mottagares rätt till postförsändelser torde icke föreligga. Likväl erfordras uppenbarligen sekretesskydd med garantier för att materialet icke utlämnas till men för enskild person utan innehålles så länge detta påkallas av sådana skäl eller av hänsyn till rikets säkerhet eller av internationella hänsyn. Tillräckliga sådana garantier äro givna i lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar, enligt vilken lag betryggande sekretessbestämmelser torde gälla för hela det ifrågasvarande materialet. Särskild lagstiftning i denna del erfordras sålunda ej. Med hänsyn till materialets karaktär anser jag det ej nödvändigt att skapa särskilt stöd i lag för den förstöring eller arkivering av detsamma, som förut förordats.

Vad slutligen angår det andrahandsmaterial, som enligt vad förut nämnts finnes bevarat hos olika myndigheter i form av kopior, utdrag och sammanställningar av brev, telegram och rapporter om avlyssnade telefonsamtal,

synes vad som nyss anförts om de ursprungliga telegramutskrifterna och rapporterna i huvudsak böra gälla. Även detta material bör alltså i princip förstöras. Vissa undantag kunna emellertid även här vara påkallade. Jag syftar härvid särskilt på delar av det material, som överlämnats till säkerhetstjänstens spaningsbyrå och som nu omhänderhaves av statspolisens tredje rotel och bl. a. förvaras i form av anteckningar i det s. k. centralregistret. De föreskrifter, som eventuellt erfordras för att närmare reglera förfarandet med andrahandsmaterialet, torde få meddelas i administrativ ordning.»

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

I *motionen I: 426* framhålles, under hänvisning till den historiska forskningens intressen, att postförsändelserna icke borde förstöras.

Till stöd för det i *motionen II: 595* framställda yrkandet anföres bland annat: Den av undersökningskommissionen betonade rättssäkerhetssynpunkten måste tillmätas väsentlig betydelse. Samtidigt vore det emellertid en allvarlig sak att taga på sitt ansvar förstörande av för den framtida forskningen kanske oersättliga källor. Då man sökte en utväg ur denna konflikt mellan två i och för sig lojala och väsentliga intressen, syntes den utvägen öppna sig att man för närvarande avvisade förslaget om förstörande av ifrågavarande handlingar, vilka i stället borde läggas under sträng sekretess, förslagsvis 50 år. Därefter skulle frågan om materialets förstörande eller bevarande upptagas till förnyad prövning.

Motionen II: 596 hänvisar till riksarkivets yttrande.

Utskottet. Vid säkerhetstjänstens avveckling kvarlåg ett betydande material, som samlats vid trafikmedelskontrollen. Detta material har endels ursprunglig karaktär, såsom postförsändelser, utskrifter av telegram och uppteckningar av telefonsamtal; endels består det av i andra hand upprättade urkunder: avskrifter, rapporter, sammanställningar, registratur och registeranteckningar. Bland det ursprungliga materialet torde, såsom departementschefen framhållit, postförsändelserna och särskilt breven intaga en särställning. Tvekan har tidigare rått, huruvida myndigheterna i gällande bestämmelser äga stöd för fortsatt förfogande över postförsändelserna. Föredragande departementschefen har i förevarande proposition uttalat, att det syntes kunna krävas, att breven vidarebefordrades till sina adressater i enlighet med vad som förutsattes då de anförtröddes åt postverket och att de, om adressaten ej anträffades, behandlades på samma sätt som andra obeställbara försändelser. I detta uttalande vill utskottet instämma. Därest icke annat föreskrives i lag, böra sålunda breven överlämnas till postverket för åtgärd av angivet slag. Detta kan emellertid, såsom departementschefen funnit, nu icke längre vara lämpligt. Till detta ställningstagande medverka såväl praktiska som humanitära synpunkter.

Den rätt till försändelserna, som tillkommer korrespondenterna, bör tillgodoses i annan ordning. Utskottet vill understryka, att effektiva åtgärder i detta syfte böra vidtagas. En betydelsefull sådan åtgärd torde vara att göra allmänheten underkunnig om de grundsatser, efter vilka brevcensuren utövades. Flertalet av dem, vilkas brev stoppats vid den allmänna brevkontrollen, torde vara ovetande om att sådana åtgärder vidtagits mot dem. Man kan sannolikt också räkna med en tämligen utbredd missuppfattning, att endast i något hänseende misstänkta personer blivit utsatta för brevcensur. Mången kan av sådan anledning draga sig för att göra förfrågningar. Ett rimligt krav synes vidare vara, att reklamation må ske i form av en begäran att utbekomma de beslagtagna brev, å vilka vederbörande står angiven såsom avsändare eller mottagare. Säkerhetstjänstens register torde giva möjlighet att utan alltför tidsödande arbete efterkomma en sådan framställning.

I enlighet med den ovan angivna ståndpunkten skall i lag givas bestämmelser om de icke reklamerade försändelsernas behandling. Härvid står valet mellan att, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, föreskriva försändelsernas förstörande eller, för tillgodoseende av syftet med motionen I: 426 och i enlighet med vad som yrkats i motionen II: 596, förordna, att de skola bevaras på lämpligt sätt. Det förstnämnda alternativet torde bäst överensstämma med korrespondenternas intressen. Parlamentariska undersökningskommissionen har framhållit, att breven i stor utsträckning röra rent personliga förhållanden. Såväl avsändarna som de avsedda mottagarna torde, sedan 1940 års tvångsmedelslag upphört att gälla, kunna göra anspråk på att breven icke läsas av utomstående. Ett förstörande torde jämväl bäst stå i överensstämmelse med den genom straffbestämmelse skyddade brevhemligheten. Med förstörandet vinnes den ytterligare fördelen att breven i framtiden icke komma att framdragas i olika sammanhang till skada för enskild person. Mot ett förstörande har i huvudsak anförts, att ett för framtida vetenskaplig forskning sannolikt värdefullt material därmed skulle gå förlorat. Detta material kunde inbjuda till undersökningar ur bland annat historisk, sociologisk och psykologisk synpunkt. Av särskilt värde förmodas de beslagtagna militärbreven vara. Dessa antagas giva god inblick i beredskapsfolkets tänkesätt, dess reaktion inför tidens omstörtande händelser samt dess yttre levnadsförhållanden. Det har framhållits, att kunskap härom icke kan vinnas annorledes i samma utsträckning samt att breven till icke ringa del härröra från människor, som eljest icke efterlämna skriftlig kvarlåtenskap.

Utskottet har funnit, att de skäl, som tala för brevens förstörande, böra givas företräde och vill alltså, med avstyrkande av de yrkanden som framställts i motionerna I: 426 och II: 596, ansluta sig till den av departementschefen intagna ståndpunkten i huvudfrågan. Samma skäl torde föranleda till att förstörandet sker utan längre dröjsmål. Utskottet kan därför icke

ansluta sig till det i motionen II: 595 framställda önskemålet, att frågans avgörande måtte uppskjutas.

Enligt 2 § i lagförslaget må Kungl. Maj:t, därest så av särskild anledning finnes påkallat, förordna om undantag från den i 1 § givna regeln om brevens förstörande. Undantagsstadgandet torde av departementschefen vara avsett att tillämpas restriktivt. Därest det visar sig möjligt att utan större kostnad åstadkomma ett enkelt gallringsförfarande, har utskottet emellertid intet att erinra mot att från förstörelse undantagas även försändelser vilka kunna antagas ha betydelse för framtida forskning. I den mån brev bevaras är ett oeftergivligt villkor, att de erhålla erforderligt sekretessskydd. Denna förutsättning uppfylles genom bestämmelserna i lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar. Utan särskilt stadgande torde vara klart, att dispositionsrätten över samtliga beslagtagna försändelser till följd av 1 § får anses hava övergått å staten och att därigenom erforderlig rättsgrund skapats för bevarande av vissa brev.

På nu anförda skäl får utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot lagförslaget i här ovan icke berörda delar, tillstyrka bifall till detsamma.

Beträffande annat ursprungligt material än postförsändelser torde, såsom departementschefen funnit, lagstiftning icke vara erforderlig. Utskottet kan huvudsakligen ansluta sig till vad departementschefen i övrigt anført rörande detta material och får alltså avstyrka den i motionen II: 596 på förevarande punkt gjorda hemställan. Det torde vara anledning antaga, att rent personliga förhållanden i detta material omtalas mindre än i breven. Urvalet av det material, som kan komma att undantagas till arkivering, torde därför icke behöva ske med samma stränghet som beträffande dessa. Lika litet som för brevens del anser sig utskottet kunna tillgodose det i motionen II: 595 framställda önskemålet att avgörandet av frågan om materialets behandling bör uppskjutas.

Vad departementschefen uttalat rörande andrahandsmaterialet föranleder icke någon utskottets erinran. Icke heller beträffande detta material finner utskottet anledning till längre uppskov.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att förevarande proposition, nr 270, måtte av riksdagen bifallas samt

B) att motionerna I: 426, II: 595 och II: 596, i den mån de icke kunna anses besvarade genom vad utskottet här ovan anført, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 16 juni 1948.

På första lagutskottets vägnar:

AXEL LINDQVIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Branting*, Ahlkvist, Ekströmer*, Olofsson, fru Lindström, herrar Löthner, Weiland och Ivar Nilzon;

från a n d r a kammaren: herrar Lindqvist, Hedlund i Östersund, Werner, fru Gustafson*, herrar Osterman, Andersson i Mölndal, Sveningsson och Jonsson i Skutskär.

* Fj närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Ekströmer, Löthner, Ivar Nilzon, Osterman* och *Sveningsson* vilka ansett, att utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

Vid säkerhetstjänstens avveckling — — — (lika med utskottet) — — — humanitära synpunkter.

Den rätt — — — (lika med utskottet) — — — sådan framställning.

I enlighet — — — (lika med utskottet) — — — skriftlig kvarlåtenskap.

Då utskottet går att taga ställning till dessa synpunkter, vill utskottet till en början framhålla, att de till stöd för brevens förstörande anförda skälen framstå såsom grundade på farhågor, att breven kunna användas på ett sätt som länder enskilda till men. Dessa farhågor torde vara överdrivna. I 10 § lagen om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar förklaras nämligen, att handlingar rörande polismyndighets eller allmän åklagares verksamhet icke må utlämnas, såvida skäligen kan befaras, att utlämnande skulle vara menligt för enskild person. Sekretess-tiden är bestämd till högst 70 år. I paragrafen föreskrives visserligen tillika, att det skall vara Kungl. Maj:t obetaget att, där särskilda omständigheter det påkalla, medgiva utlämnande utan hinder av vad förut stadgats. Man lär emellertid kunna förutsätta, att denna befogenhet icke kommer att missbrukas. Under dessa förhållanden finner utskottet icke försvarligt att trots de varningar riksarkivet uttalat tillstyrka en lagstiftning, som innebär att huvudparten av breven skall förstöras. I stället böra breven arkiveras. Det sagda gäller i princip även övriga beslagtagna postförsändelser. Bland dessa torde dock finnas åtskilligt, särskilt korsband innehållande propagandatryck, vilket finnes tillgängligt på annat håll och vars bevarande ur vetenskaplig synpunkt sålunda saknar intresse.

De för tillgodoseende av dessa syften erforderliga bestämmelserna kunna lämpligen meddelas i särskild lag, vari föreskrives dels att postförsändelse, vars expediering inställts med stöd av 1940 års tvångsmedelslag och som alltjämt befinner sig i myndighets vård, skall tillhöra statsverket, dels att försändelserna skola bevaras hos offentlig myndighet, Kungl. Maj:t likväl obetaget att därest så med hänsyn till arten av viss försändelse eller grupp av försändelser finnes påkallat förordna om dess förstörande. Tillika bör stadgas, att närmare bestämmelser angående lagens tillämpning skola med-

delas av Kungl. Maj:t. Tidpunkten för lagens ikraftträdande bör sättas till slutdagen för den reklamationsfrist som avses skola givas korrespondenterna. Då reklamationsförfarandet kan beräknas bliva avslutat under 1949, föreslår utskottet att lagen skall träda i kraft den 1 januari 1950.

Beträffande annat ursprungligt material än postförsändelser torde jämväl arkivering böra ske. Såsom departementschefen funnit, läser detta kunna ske utan särskild lagstiftning.

Vad departementschefen uttalat rörande andrahandsmaterialet föranleder icke annat uttalande än att detsamma icke bör förstöras i den mån det kan anses hava vetenskaplig betydelse.

Utskottets ställningstagande innebär bifall till samtliga motioner i vad de innefatta yrkande om avslag å propositionen. Vad i övrigt åsyftats med motionerna torde jämväl i huvudsak hava tillgodosetts.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A) att riksdagen, med avslag å förevarande proposition nr 270 och med bifall ej mindre till motionen I: 426 än även till motionerna II: 595 och II: 596 i vad de avse avslag å propositionen, måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om behandling av vissa postförsändelser.

1 §.

Postförsändelse, vars expediering inställts med stöd av lagen den 9 januari 1940 om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m. och som alltjämt befinner sig i myndighets vård, skall tillhöra statsverket.

2 §.

Postförsändelse som i 1 § sägs skall bevaras hos offentlig myndighet, Konungen likväl obetaget att, därest så med hänsyn till arten av viss försändelse eller grupp av försändelser finnes påkallat, förordna om dess förstörande.

3 §.

Närmare föreskrifter angående lagens tillämpning meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1950.

B) att motionerna II: 595 och II: 596, i den mån de icke bifallits genom vad utskottet hemställt under A), måtte anses vara därigenom besvarade.